

Voor uw fraaie artikels heb ik u dank te zeggen. Een fraaie tuin. De fraaiste dingen die men op aarde vindt, gelijk goud en zilver, zijde en fluweel.

Toen zij zo naar hem omkeek en lachte, had zij een liever gezichtje, dan de jongen nog ooit van haar zag. Zij had haar eigen bed, een open ledikantje met lekker beddegoed, op een lief zolderkamertje. Een lief hoedje. Een lief tuintje.

760. SCHORS, BAST.

Bekleding van bomen.

Schors is de buitenste bekleding, het ruwe gedeelte dat van de boom kan losgemaakt worden.

Bast duidt op de bekleding in verband met de boom zelf, het is eigenlijk het deel van de boom tussen schors en spint. Het wordt in de volkstaal voor **schors** gebruikt.

De eikeschors dient tot lederbereiding.

Men schreef vroeger op berkebast.

761. SCHREEUW, KREET, GIL.

Schreeuw is een luide, doordringende roep of kreet, vooral bij pijn of schrik.

Kreet is een plotseling, meestal sterk geluid; het kan zijn een schreeuwen om hulp, ofwel van pijn of smart, of als teken van vreugde of strijdlust.

Gil is een korte doordringende schreeuw, meest een schelle kreet van een vrouw of een kind.

Hij gaf een schreeuw, en viel op zijn bed neder. Een schreeuw van angstige hoop, van uitzinnige blijdschap brak los uit aller borsten.

Wat een kreten van jammer weergalmen hier. Een doordringende, bijna aandoenlijke kreet. Zij vervulde de kamer met vrolijke kreten. De kreet waaronder in Frankrijk de Juli-troon was omvergehaald. De kruisvaarders trokken ten strijde onder de kreet « God wil het ! »

Zij gaf een gil van blijdschap. Met een luide gil sprong zij recht. In zijn vaart wierp hij de grijsaard omver, die met een gil van schrik op de grond viel.

762. SCHRIK, AFSCHRIK.

Schrik is het plotseling opgewekt gevoel van angst en vrees voor mogelijk of dreigend kwaad.

Afschrik onderstelt op zich zelf geen angst of vrees; het is alleen het gevoel van hevige afkeer, dat huiveren doet, tegenover hetgeen men afzichtelijk vindt.

De leeuw is de schrik der wouden. De schrik was weder geheel in het meisje teruggekeerd; zij stond te sidderen en stak de handen biddend tot de arme vrouw uit.

Iemand een afschrik voor het kwade inboezemen. Zij ontvluchtte mij met afschrik en ging zich opsluiten in haar kamer.

763. SCHRIK, ONTSTELTENIS, ONTZETTING.

Hevige ontroering bij het aanschouwen van iets beangstigends.

Schrik is een plotseling angstgevoel, dat gewoonlijk vergezeld gaat van een onwillekeurige beweging.

Ontsteltenis is een aandoening van schrik, waarbij ons gelaat verandert.

Ontzetting is sterker dan **ontsteltenis** en drukt een nog heviger ontroering uit, die ons gemoed geheel vervult.

Engelse familiën die de schrik uit eerstgenoemde stad in allerijl verdreven had. Van schrik rezen hem de haren te berge. Met de schrik vrijkomen.

De meid liet van ontsteltenis de blaker uit de hand vallen. Hij maakte met een zichtbare ontsteltenis het papier open.

Een nieuwsgierigheid, die wij gewoonlijk met walging, afschuw of ontzetting boeten. Hij stond sprakeloos van ontzetting.

764. SCHRIKKELIJK, IJSELIJK.

Schrikkelijk is wat geschikt is om schrik aan te jagen, wat met verschrikkingen gepaard gaat.

Ijselijk is datgene wat van aard is om schrik te veroorzaken, huiveringwekkend; hierbij denkt men echter minder aan schrik dan wel aan een sterke afkeer met vrees vermengd.

Men voorspelt een veldtocht, schrikkelijker dan al de voorgaande. Hij uitte schrikkelijke bedreigingen. Hij praatte over de aardige lucht van deze avond en over de schrikkelijke droogte. (R. STUNS, Vlaanderen.)

Gudrun neemt een ijselijke wraak. (ROOSES) Nader en nader kwam het ijselijk gerucht, en meer en meer deed het de ongelukkige uil beven. (BERGMANN) Na een kort ogenblik met verstomdheid op dit ijselijk tafereel gestaard te hebben.

765. SCHULDELOOS, ONSCHULDIG.

Zonder schuld.

Schuldeloos wordt thans alleen gebruikt in meer verheven stijl en betekent : vrij van schuld, vrij van zonde of van verkeerde bedoelingen.

Onschuldig wil zeggen : geen kwaad bedreven hebbende, hetzij voor God, zijn geweten, of de wetten der maatschappij; het kan ook betekenen : zonder besef van goed en kwaad.

Haar oog begon te slenzen van schuldeloze vreugd. De aarde ligt in uren slaap, ze droomt de schuldeloze, de maagdelijke droom van nieuwe lenterozen. (GEZELLE)

Zij waren het, die de koning van Frankrijk en zovele onschuldigen hadden doen onthoofden. Ik was het, die zijn onschuldig bloed vergoot. (CONSCIENCE) Toen hij een onschuldig kind was.

766. SLAAN, AFRANSELEN, AFROSSEN.

Slaan is het gewone woord voor iemand slaag geven; het kan zich echter ook beperken tot één slag.

Afransen en **afrossen** is iemand zo lang of zoveel ranselen of rossen, als men dienstig acht, of totdat men voldaan is; hem een duchtig pak slagen geven.

Iemand om de oren slaan. Achter hem gingen twee soldaten zitten, die, ieder met een dun rijsje in de hand, hem fel op de rug sloegen.

Toen ik acht jaar oud was, heeft hij mij eens laten afransen. (v. LENNEP) Om zich te wreken op de zoon van een groot heer, die hem eens door zijn lakeien had laten afransen.

Een gulden had ik gegeven, om die flauwe theedrinker eens te mogen afrossen. (v. KOETVELD) De deugniet wilde mij als een gemene jongen met zijn rotting afrossen.

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

